

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 11 mars 1926 kl. 5 e. m.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion angående nedsättning av räntan å lån från av staten förvaltade fonder till företag för distribuering av elektrisk energi å landsbygden.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 349, hava herrar *Persson* i Falla och *Anderson* i Storegården hemställt, att riksdagen ville besluta anhålla hos Kungl. Maj:t, att skyndsamt utredning måtte verkställas angående möjligheten att till högst 5 % nedsätta räntan å lån från av staten förvaltade fonder till företag för distribution av elektrisk energi å landsbygden.

Motionen.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Med enahanda syfte som nu föreliggande motion väcktes vid 1924 års riksdag två likalydande motioner, nämligen nr 128 i första kammaren av herr *Schedin* och nr 289 i andra kammaren av herr *Johansson* i Hörninge, vari hemställdes, att riksdagen måtte ställa ett förslagsanslag av 130,000 kronor till Kungl. Maj:ts förfogande i ändamål att därigenom möjliggöra för riksförsäkringsanstalten, pensionsstyrelsen och postsparbanken att nedsätta räntan för år 1924 å sådana lån till elektriska distributionsföreningar, som löpte med högre ränta än 5 %.

Motioner vid 1924 års riksdag.

Jordbruksutskottet avstyrkte ifrågavarande motioner (utlåtande nr 35) dels med hänsyn till de konsekvenser, vartill ett insläende på den i motionerna ifrågasatta vägen skulle kunna leda, och dels under hänvisning till vissa pågående utredningar, nämligen inom jordbruksdepartementet angående de elektriska distributionsföretagens å landsbygden ekonomiska svårigheter och möjligheterna för dessas avhjälpande samt av särskilda av statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet tillkallade sakkunniga rörande de taxor å elektrisk kraft, som vattenfallsstyrelsen tillämpar vid sin landsbygdsdistribution. Motionerna blevo även av riksdagen avslagna.

Den utredning inom jordbruksdepartementet, till vilken jordbruksutskottet hänvisade, avlämnades den 20 juni 1924 (statens offentliga utredningar 1924: 52). I denna utredning beröres även frågan om nedbringandet av de elektriska

Utredning inom jordbruksdepartementet.

distributionsföretagens å landsbygden räntekostnader, varvid till en början framhålles, att möjligheterna till sänkning av räntefoten bliva begränsade till statens låneverksamhet. Efter att hava konstaterat att medelräntan för samtliga lån uppgår till 5.75 % och för lån ur de av staten förvaltade fonderna till 5.6 % anföres i utredningen följande:

»De elektriska landsbygdsföretag, som erhållit lån ur dessa fonder, hava alltså icke en ogynnsammare ställning än den för samtliga företag i hela landet genomsnittliga. I de fall, där högre ränta än 5 % erlägges för lån ur av statsverk förvaltade fonder, beror detta på den vid tiden för lånens erhållande allmänna situationen ifråga om låneränta. Staten kan sålunda på intet sätt sägas hava missgynnat sina egna låntagare. Att förhållandena på penningmarknaden sedermera utvecklats sig därhän, att den en gång fastställda räntan är högre än den, som nu eventuellt kunde erhållas, berättigar givetvis icke utan vidare till en räntesänkning.

Skall en sådan sänkning likväl vidtagas, måste densamma uppenbarligen betraktas uteslutande som ett understöd åt de elektriska landsbygdsföretagen. Det bör då särskilt framhållas, att denna subvention blott kommer de företag, som av någon anledning erhållit lån ur statliga fonder, till godo. Övriga företag, vilka ju ofta hava lån hos enskilda långivare till minst lika hög ränta som den till statsfonden utgående, bliva givetvis oberörda av åtgärden, och detta utan att rimlig anledning synes finnas till, att icke även dessa företag skulle erhålla samma understöd som statens låntagare. Förutsatt emellertid, att räntenedsättningen likväl företages, bör den av denna åtgärd föranledda minskningen av statens inkomster icke belasta de olika verk, vilka enligt enbart affärsmässiga principer förvalta de fonder, varur lånen utlämnats. Subventionen bör tydligen åstadkommas genom särskilda anslag, vilka antingen tillföras vederbörande verk eller utdelas direkt till låntagarna.»

Rörande de ekonomiska konsekvenserna av en räntesänkning framhålles, att för en nedsättning av räntefoten till 5 % skulle erfordras ett anslag å c:a 135,000 kronor.

Slutligen framhålles: »Den totala låneskulden för samtliga företag i hela landet uppgår till i runt tal 150 miljoner kronor, men den statliga utlåningen blott till c:a 30 miljoner kronor eller c:a 20 % av det hela. Härav torde framgå, huru liten reell betydelse för hela landets elektriska landsbygdsföretag den ifrågasatta räntesänkningen i själva verket har.»

Yttranden
över den föreliggande motionen.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat utlåtanden i anledning av nu föreliggande motion från *kommerskollegium* och *lantbruksstyrelsen*.

Kommerskollegium.

Av kommerskollegii utlåtande inhämtas, att intill utgången av år 1925 från av staten förvaltade fonder utlämnats lån för elektrifieringsändamål löpande med högre ränta än 5 % till ett belopp av 17,399,260 kronor. En nedsättning av räntefoten för dessa lån till 5 % skulle förorsaka fonderna en årlig minskning av ränteintäkter, som om hänsyn ej togs till eventuellt redan verkställd amortering skulle uppgå till 135,172 kronor. De ifrågavarande lånen avse emellertid ej enbart sådana företag, som tillkommit för att distribuera elektrisk energi på landsbygden, utan även lån till städer och stadslignande samhällen eller till företag, vilka huvudsakligen leverera kraft till städer och stadslig-

nande samhällen. I vissa fall ha lånen upptagits av dessa samhällen. Om hänsyn tages enbart till landsbygdsföretagen, skulle den ifrågasatta räntesänkningen för fonderna medföra en inkomstminskning å 81,892 kronor.

Kommerskollegium anför härefter:

»Som synes skulle inkomstminskningen, om räntan sänktes till 5 % för landsbygdsföretagen — vilket synbarligen avses av motionären — bliva c:a 82,000 kronor per år, om man utgår från de ursprungligen beviljade lånesummorna. Lånen ha emellertid i genomsnitt innehafts under en tid av omkring 6 år, under vilken tid vissa avbetalningar verkstälts. Avbetalningarna torde kunna uppskattas till c:a 15 % av de ursprungliga lånebeloppen. Den ifrågasatta inkomstminskningen skulle därför även reduceras till c:a 70,000 kronor årligen. Den skulle medföra ekonomisk lättnad endast för ett femtiotal elektriska distributionsföretag.

Huruvida de företag, som skulle beröras av den av motionären föreslagna räntenedsättningen, äro i trängande behov av en sådan hjälp eller överhuvudtaget själva ifrågasätta en dylik, framgår ej. av motionen och lär ej kunna fastställas annat än genom en ganska omständlig undersökning av varje företag för sig. Det synes närmast ankomma på dem bland dessa företag, vilka äro beroende av och intresserade för den föreslagna åtgärden, att i första hand förhandla med sina långgivare och eventuellt sedan hos statsmakterna göra framställning om deras bistånd.

Även om kollegium finner starka skäl tala för att statsmakterna stödja landsbygdselektrifieringen i den utsträckning det statsfinansiella läget medger, så synes det kollegium — i likhet med riksdagens jordbruksutskott år 1924 (utlåtande nr 35) — att nödig hänsyn bör tagas till de konsekvenser, vartill ett insläende på den i motionen ifrågasatta vägen skulle kunna leda.»

Lantbruksstyrelsens yttrande i anledning av den föreliggande motionen är av följande lydelse:

Lantbruks-
styrelsen.

»Det är ett allmänt känt förhållande, att åtskilliga företag för distribution å landsbygden av elektrisk energi på grund av ett flertal samverkande omständigheter dragas med kännbara ekonomiska svårigheter. Att de räntor, företagen alltjämt hava att erlagga å för företagens igångsättande upplånade medel — vilka med hänsyn till då rådande priset förhållanden kommit att stiga till belopp, som ofta betydligt överstiga anläggningarnas nuvärde — i vissa fall utgöra en tyngande faktor i företagets ekonomi, lider intet tvivel. En nedsättning av den räntefot, varmed dessa lån löpa, skulle därför givetvis vara synnerligen välkommen för de företag, som kunde komma i åtnjutande av dylik förmån. I förevarande motion ifrågasättes nu en utredning angående möjligheten av en nedsättning utav räntefoten å lån från av staten förvaltade fonder till högst 5 procent.

Vid överbäggande av den mera principiella sidan av denna fråga läser först böra tagas under överbäggande, huruvida det svåra läge, vari vissa kraftdistributionsföretag råkat, i och för sig är av den art eller kan anses framkallat av sådana förhållanden, att staten utan vidare synes böra anses pliktig att träda emellan. Att det förra i mera allmän utsträckning skulle vara fallet synes icke, vare sig i förevarande motion eller eljest vara styrkt. Beträffande det moraliska ansvar, som enligt motionen i det senare avseendet skulle åligger staten med hänsyn till de omständigheter, varunder vissa företag på

sin tid kommo till, lärer lantbruksstyrelsen ej äga tillräcklig kännedom om de av motionärerna åsyftade förhållanden för att därpå kunna grunda ett omdöme.

Givetvis bör vid överbägande av frågan, huruvida ett ingripande från det allmännas sida i förevarande hänseende kan anses motiverat, jämväl uppmärksammas och till sitt fulla ekonomiska värde uppskattas förmånen av tillgång till elektrisk energi, en förmån som med hänsyn till mångsidigheten av dess utnyttjande särskilt på sista tiden från sakkunnigt håll tillmätts ett betydande värde.

Vid ett eventuellt statsingripande i motionens syfte framställer sig emellertid självmant spörsmålet, huruvida förmånen av ett sådant ingripande skall, såsom i motionen föreslås, förbehållas låntagare från de av staten förvaltade fonderna, medan åter låntagare, vilka, antagligen under ingalunda förmånligare villkor, upplånat erforderligt kapital i den öppna marknaden, lämnas åt sitt öde. Något skäl för ett sådant förfarande synes icke hava föreburits, såvida man icke såsom ett sådant vill räkna, att statsmakterna givetvis genom ett enkelt beslut kunna nedsätta räntefoten å här förevarande lån ur de statliga fonderna och att man därvid icke klargör för sig, att ett sådant beslut i själva verket innebär ett om ock maskerat anslag till de företag, som tilläventyrs komma i åtnjutande av den sålunda förbilligade räntan. Med hänsyn härtill synes eventuella åtgärder i föreslaget syfte böra givas den omfattande form, att uteslutning från delaktighet däri icke må ifrågakomma beträffande vissa företag, vilka måhända äro i ekonomiskt betryck i lika eller högre grad än andra.

Beträffande statens verksamhet som långgivare på ifrågavarande område tillåter lantbruksstyrelsen sig hänvisa till statens offentliga utredningar 1924: 52 sid. 52. Av där förekommande utredning framgår, att medelräntan å lån ur de av staten förvaltade fonderna utgör 5.6 procent. En nedsättning av räntefoten till 5 procent skulle för fonderna medföra en med 132,600 kronor minskad ränteintäkt — ett belopp som, därest motionens syfte skulle tillgodoses, väl, på det att fonderna ej skulle bliva lidande, måste täckas genom direkt anvisade anslag.

Även vid ett sådant tillvägagångssätt lär icke böra helt fränses, att det ingalunda är påstått, långt mindre visat, att alla företag, vilka ur statens fonder innehava lån löpande med högre ränta än 5 procent äro i verkligt behov av det ytterligare bistånd från statens sida, som en generell nedsättning av räntefoten skulle innebära. Ifråga om företag, vilka till följd av ett rationellt och fullständigt utnyttjande av den elektriska kraftens stora ekonomiska möjligheter eller av andra skäl icke äro i behov av ett ingripande från det allmännas sida, synes ett sådant heller icke böra ifrågakomma.

Vad slutligen den av motionärerna föreslagna räntefoten 5 procent vidkommer, lär det icke ankomma på lantbruksstyrelsen att uttala sig om, huruvida — vilket väl i ett fall som detta synes böra vara det avgörande — staten å sin sida kan upplåna penningar till ett pris, inklusive omkostnader, som icke överstiger nämnda procenttal.»

Utskottet.

Utskottet får för sin del till en början framhålla, att den av motionärerna åsyftade räntesänkningen, såsom i den ovan åberopade sakkunnigutredningen inom jordbruksdepartementet uttalats, icke torde kunna genomföras enbart genom ett beslut av statsmakterna om nedsättning av räntefoten å lån ur de ifrågavarande av statsverk förvaltade fonderna, utan torde det, om en dylik

nedsättning skulle åvägbringas, med hänsyn till nämnda fonders karaktär vara nödvändigt, att särskilt anslag anvisas för att hålla fonderna skadeslösa för den inkomstminskning, som för dem skulle bliva följden. Men vid all statssubvention måste givetvis krävas, att det av staten lämnade understödet kommer vederbörande till godo efter fullt rättvisa och enhetliga grunder. Det understöd, som vid ett genomförande av den i motionen föreslagna räntesänkningen skulle komma landsbygdens elektriska distributionsföretag till del, skulle emellertid ej verka på nyss angivet sätt. Sålunda skulle endast de företag, som erhållit lån från pensionsstyrelsen, riksförsäkringsanstalten eller postsparbanken erhålla någon räntelindring genom den ifrågasatta åtgärden, under det att alla de företag, vilkas lånebehov blivit tillgodosedda på den privata lånemarknaden, skulle komma att stå helt utanför. Och bland de sistnämnda företagen finnas säkerligen många, som äro i minst lika hög grad i behov av ekonomiskt bistånd som de förstnämnda. Vad särskilt företagens räntekostnader beträffar, så framgår av det föregående, att medelräntan å de lån, som erhållits ur av staten förvaltade fonder, ligger något under medelräntan å samtliga lån.

Det bör emellertid betonas, att frågan, huruvida ett företag är i behov av understöd, vilket spörsmål synes böra tillmätas avgörande betydelse, då fråga gäller lämmandet av ekonomiskt stöd från statens sida, icke kan besvaras enbart med hänsyn tagen till den räntefot, efter vilken företaget har att förränta upptagna lån. Man torde kunna utgå ifrån, att vissa av de elektriska distributionsföretag, som skulle draga fördel av den föreslagna räntesänkningen, icke befinna sig i något svårare nödläge. Och i dylika fall torde ett statsingripande få anses skäligen opåkallat.

Å andra sidan torde det vara allmänt erkänt, att ett stort antal elektriska distributionsföreningar å landsbygden arbeta under synnerligen bekymmersamma förhållanden. Detta har även, såsom förut nämnts, givit anledning till att särskilda utredningar verkställts i syfte att undersöka, på vad sätt företagens ekonomiska svårigheter skulle kunna avhjälpas eller lindras. Av den inom jordbruksdepartementet verkställda utredningen framgår, att den räntesänkning, som nu ifrågasatts, skulle hava mycket liten reell betydelse för de elektriska landsbygdsföretagen. Detta utgör enligt utskottets mening ytterligare ett skäl emot den ifrågasatta åtgärden. Man torde hava anledning förvänta, att frågan om ekonomiskt bistånd åt de här avsedda företagen kommer att med ledning av de verkställda utredningarna prövas i annat och vidare sammanhang.

Slutligen får utskottet i likhet med jordbruksutskottet vid 1924 års riksdag uttala sina betänkligheter mot den ifrågasatta räntesänkningen med hänsyn till de konsekvenser, vartill en dylik åtgärd skulle kunna leda. Vid ett bifall till det föreliggande förslaget ligger det nära till hands att vänta, att från andra låntagare skulle framställas krav på liknande räntelindring. Det skulle säkerligen ställa sig svårt att sedermera avvisa dylika krav från exempelvis

kommuner, som upptagit lån ur ifrågavarande fonder mot en ränta överstigande 5 %.

På de skäl, som ovan anförts, och under hänvisning jämväl till vad i den föreliggande frågan framhållits av sakkunniga och myndigheter, får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 12 mars 1926.

På utskottets vägnar:

ELOF LINDBERG.

Närvarande: herrar *Lindberg, Schill, Fjellman, Isacsson, Pettersson* i Köping, *Heiding, Petersson* i Lerbäcksbyn, *Morfeldt, Andersson* i Löbbo och *Larsson* i Tönnersa.

Reservationer

beträffande motiveringen av herrar *Fjellman, Heiding, Petersson* i Lerbäcksbyn och *Larsson* i Tönnersa.
